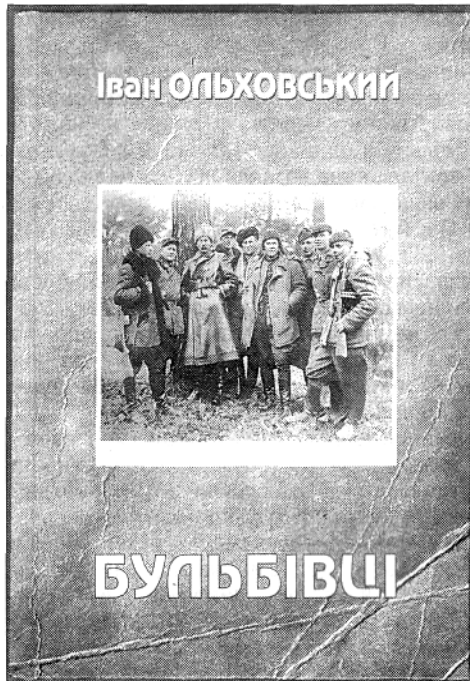

Бажання з'ясувати і довести історичну правду

– Іване Андрійовичу, відомо, що ви прибули в наш район, аби зібрати матеріали для написання нової книги про події українсько-польського протистояння в роки минулої війни. Зрозуміло, що перш, ніж взятися за це дослідження, ви вивчали відповідні історичні джерела, архівні документи, матеріали інших авторів на цю доволі суперечливу і трагічну тему. Тому хочу почути від вас особисту думку про причини збройного протистояння між українцями та поляками і про те, хто першим його почав. Зрозуміло, якщо можна так окреслити цю важливу пробле-

Письменник, журналіст та історик Іван Ольховський у своєму творчому пошуку наполегливо працює над висвітленням багатогранної діяльності нашого відомого земляка засновника УПА "Поліська Січ" Тараса Бульби-Боровця.

Зокрема, він написав і видав книги "Засновник УПА. Непрочитані сторінки життєпису (1941-1943 рр.)", "Як виникла УПА" та "Бульбівці", презентація якої у жовтні цього року відбулася в актовій залі Березнівського НВК "Загальноосвітня школа — I-II ступенів — ліцей з професійним навчанням".

Під час перебування автора "Бульбівців" в нашому місті мені випала нагода зустрітися з ним в редакції "Надслучанського вісника" і взяти у нього інтерв'ю, яке пропоную читачам газети.

ли з них непосильні податки. Тобто не було причин повставати проти тих поляків, які були такі ж знедолені і пригнічені, як і ми, українці.

Ось що писав з приводу протистояння у своєму відкритому листі у березні 1943 року командувач УНРА Тарас Бульба-Боровець до членів проводу ОУН бандерівського крила (наводжу недослівно): ви почали будувати державу не з того кінця, треба її зводити збройними наступами проти ворогів, а не боротьбою проти калік, стариків та дітей, спалюванням сіл. Держава таким чином не будується. Він наводить ще такий приклад, мовляв, якщо серед польського населення є такі, хто нам протистоїть, чинить злочини, то ми повинні їх ловити, законно судити. Але ми не повинні карати гамузом цілі села.

Ось вам і причина початку протистояння.

Другий момент. У своїх листах Т. Бульба-Боровець пише, що він не згодний з бандерівською позицією про те, щоб українська поліція, яка служила у німців, у березні 1943 року переходила до лісу. Він стверджував, що це — неправильний крок. Адже часто наші поліціян-

ща полеглих під час українсько-польського протистояння, вкажуть всі архівні джерела, розмістять спогади очевидців, фото могил загиблих тощо. Це робиться з тим, щоб до нас не було ніяких претензій з боку поляків, що ми вигадали чи сфальсифікували факти тих подій. У нас буде все чітко доказано. Тобто ми вперше увічнимо пам'ять загиблих українців в роки українсько-польського протистояння.

Зазначу, що за моїми попередніми підрахунками, дослідженнями інших науковців і пошуковців співвідношення жертв не буде таким, про яке кажуть офіційні польські особи та інформаційні джерела. Вони стверджують, що на Волині загинуло у протистоянні 100 тисяч їх співвітчизників і 2-3 тисячі українців. На моє переконання їх цифра щодо втрат поляків завищена втричі. А з українського боку за нашими підрахунками вбито до восьми тисяч громадян.

Характерно, що під час реалізації проекту ми кваліфікуватимемо жертви. Адже українці гинули, зокрема, від рук польської поліції. Це — одна категорія

ненського, а в цьому році почав досліджувати Березнівщину. Вже побував у Більчаках, Губкові, Маринині, Яцьковичах, Хотині та Богушах.

До цього прочитав чимало відповідної літератури, ознайомився з дослідженнями Денищука "Злочини польських шовіністів", в яких вміщена неповна інформація, часто вона загальна. Зокрема, в нього написано, що у Богушах, в урочищі Гапка, де косили селяни, на них наскочили поляки і вбили 20 осіб. Але не вказано прізвища жертв, місця їх поховання. Хто розповів авторові про цю трагічну подію? На жаль, у книзі цього немає. Побу-

ми минулого.

- Можна. Я особисто перечитав багато української і польської історичної літератури і взагалі всього того, що стосується протистояння між представниками двох народів навесні 1943 року, яке розпочалося на Волині і Рівненщині. В них наводиться багато причин тих трагічних подій, з якими я не згоден. Однією з головних називають пацифікацію в Галичині у 1930 році. Це була гучна акція з вбивствами та іншими неприємними для українців подіями. Але я запитую: чому ж тоді таке протистояння не виникло на Львівщині і усій Галичині, де була пацифікація з її каральними акціями з боку тодішньої влади?

Ще однією причиною українсько-польського протистояння називають факти знищення на Холмщині до півтори сотні православних церков, яке відбулося у 1938 році. І у мене знову виникає питання: якщо там знищили храми, чого тоді українці-холмщани не повстали проти поляків і все це протистояння не почалося звідти? Наводяться й інші моменти, зокрема, переведення на двомовні польські школи, ніби на двомовні, але там переважала польська мова. Називають ще таке питання як осадництво. Адже тоді полякам у наших краях надавали кращі землі. І у мене тут в черговий раз зароджується сумнів. Відомо, що осадництво було тут і в Галичині. На Волині селяни-українці мали менше земель, ніж осадники-поляки, які мали й інші пільги. Але, зважте, коли у 1939 році в наші краї прийшла советська влада, то першими на заслання у Сибір відправили лісників і осадників. Причина протистояння відпала, бо до 1943 року вже не було осадників, на яких люди могли б злитися.

Далі. Я уважно перечитав 10 томів творів дослідника з Луцька Івана Пущука, який по кожному району Волинської області зібрав свідчення, що стосуються українсько-польського протистояння. Цікаво, що кого б він не запитував про те, як тоді місцеві українці жили з поляками, то люди розповідають, що до 1943 року між ними були добросусідські стосунки. То тоді представники обох народів були такі ж нещасні. Адже їх одинаково німці вивозили на підневільну роботу у свій фатерлянд, однаково збира-

ти передавали інформацію, як врятувати села, куди німці мали йти з каральними акціями, вони попереджували, коли загарбники будуть насильно забирати наших людей у Німеччину. Тоді Бульба-Боровець ставив бандерівцям питання: що ви виграли, коли ви забрали своїх поліцаїв, а на їх місце прийшли польські? Тепер вони спільно з німцями воюють проти наших сіл, пацифікують їх. Ось де ми програли.

Але, на мою думку, важливою причиною українсько-польського протистояння були чинники, про які казав у літописі УПА член проводу ОУН(б) Степаняк. Зокрема, про те, що напочатку 1943 року Клима Савур на Волині узурпував владу. Він сконцентрував у своїх руках партійне, військове та цивільне керівництво. Тобто став своєрідним царем у нашому краї, перестав підкорятися центральному проводу ОУН. Саме під його керівництвом розпочалися антипольські акції. Питання про них розглядалося на III великому зборі ОУН в серпні 1943 року, на який було запрошено й Клима Савура. Але він злякався, що його можуть звільнити з посади, і не прибув туди. На цьому зібранні Степаняк і навіть Лебідь виступили проти того, що почалися антипольські акції на території, де був керівником Савур. Але, коли на цьому зібранні відбувся перелом, за нього заступився навіть Шухевич, то він вже заспокоївся.

Я у свій час переглядав кримінальні справи, зокрема про напади бандерівців на ваші села Липники і Янову Долину у сусідньому Костопільському районі. Виходить, що організовані напади на польські села були першими з боку бандерівців. Про це зафіксовано і у відкритому листі Т. Бульби-Боровця. Разом з тим, за моїми дослідженнями, у квітні 1943 року, коли почала створюватися польська поліція, то тоді вже сталися наскоки поляків на українські населені пункти.

- Яка мета нинішнього вашого дослідження і що ви хочете з'ясувати під час перебування у нашому районі?

- Наш науковий проект називається "Жертви українсько-польського протистояння 1939-1945 років" і він проходить під егідою українського католицького університету у Львові. В його рамках будуть видані книги, сформована електронна таблиця, куди занесуть усі прізви-

жертв. Інша, коли їх вбивали вояки так званої Армії Крайової. Отут, на Заслуччі, діяв її відділ. Але на багато сіл, що були розташовані на лівому березі Случа, напала польська поліція, яку привезли з Польщі, зокрема, "Шуц-батальйон-202". Частина його стояли в Березному, Би-стричах та Костополі. Поліціанти разом з німцями чинили криваві справи.

В основному українські втрати діляться на жертви від рук польської поліції, Армії Крайової та польських червоних партизанів.

Поляки ж стверджують, що з їх боку жертви на Волині були лише від рук УПА(б). Але це не зовсім так. Адже, як свідчать факти, їх одноплемінники гинули також в результаті нападів української поліції, яка була на службі у гітлерівців. Крім цього, у 1939 році, коли на Волинь прийшла советська влада, то багато поляків-лісників загинуло від рук міліціонерів і членів КПЗУ, які боролися за встановлення советської влади. І поляки ці жертви чомусь приписують українським націоналістам.

В моєму рідному Любомильському районі, що на Волині, у 1939 році відбувся бій між підрозділами Червоної армії і польськими корпусами охорони прикордоння. З цього приводу польські джерела пишуть, що там загинуло 300-400 їхніх добре вишколених офіцерів-прикордонників, яких начебто вбили киями звичайні селяни. Це зовсім не логічно, бо там насправді воювали регулярні частини радянського війська. Встановлено могили загиблих у тому бою, але не виявлено, що їх було поховано 300-400 чоловік. Виходить, що польська сторона звела до купи свої жертви від ОУН-УПА(б), Червоної армії та червоних комітетів і все це записали на українських націоналістів. Тому ми й хочемо довести реальний баланс жертв, хто з поляків від кого загинув: від бандерівців, червоних партизанів і навіть від злочинних банд, які не мали чіткої політичної орієнтації.

- Де ви вже побували протягом кількох днів, з ким зустрічалися і що нового для себе почули?

- На Рівненщині я працюю з 2015 року, починав на власному ентузіазмі. У мене тоді вже був зібраний матеріал по Волині. А у вашій області я повністю опрацював Костопільський район, частину Сар-

вавши в Богущах, я встановив, що жертви були не тільки з цього села, але й з сусідньої Тишиці. Знаходжу у книзі інформацію про те, що в Більчаках під час нападу поляків і червоних партизанів загинуло 27 українців, а автор називає усього 2-3 прізвища полеглих. Я поїхав у це село і знайшов свідків, які допомогли встановити дані ще про близько 15 жертв, мені показали їх могили.

Ще був у Хотині, де мені люди дещо розповіли про ті далекі трагічні події. І в Маринині одна місцева жителька завела мене до могил людей, які загинули від рук поляків і червоних партизанів.

- Іване Андрійовичу, ви досліджуєте жертви протистояння лише з боку українців?

- Я по ходу записую й польські втрати, про які розповідають люди. Але на першому етапі ми маємо дослідити українські жертви, тому що вже стільки років поляки зауважують нам, що, мовляв, ви переконуюте, що у вас були великі жертви, але ви не дали їх остаточного і вивіреного списку. Отож ми повинні встановити і уточнити кількість українських жертв. Ми хочемо без упереджень і якихось натяжок показати їх.

Зрозуміло, що обидві сторони колишнього протистояння будуть кожен по своєму викладати його причини. Наприклад, моя точка зору така, що ця війна українців з поляками за науковою класифікацією була абсурдною. Чому? Тому, що вона відбувалась у великій війні, де вирішували долі держав німечка і советська сторони, і зовсім не впливала на розв'язання проблем територій Польщі і питання Української самостійної держави. Українсько-польське протистояння не могло досягнути того результату, на який сподівалися його учасники. Все вирішувалося у Берліні і Постдамі, на Тегеранській конференції Сталіним, Черчілем і Рузвельтом. Тому моя майбутня книга про українсько-польське протистояння так і називатиметься "Волинь 1943 року. Абсурдна війна".

- Дякую вам, Іване Андрійовичу, за цю каву та ґрунтовну розповідь і бажаю успіхів у вашій письменницькій і дослідницькій праці щодо з'ясування і доведення історичної правди.

- Спасибі й вам за такі побажання.

Інтерв'ю взяв Павло РАЧОК.